

Anna Mempel-Śnieżyk

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

POLITYKA WSPIERANIA I TWORZENIA SIECIOWYCH STRUKTUR PRZESTRZENNYCH W POLSCE NA TLE WYBRANYCH KRAJÓW UE

Streszczenie: W artykule podjęto rozważania nad rolą jednoczesnej konkurencji i kooperacji oraz nad tworzeniem struktur sieciowych w gospodarce regionu. Podkreślono, że mogą one być skutecznym środkiem przyciągania bezpośrednich inwestycji zagranicznych i trwałego związania inwestorów zagranicznych z gospodarką narodową. W drugiej części artykułu skoncentrowano się na działaniach wspierających struktury sieciowe w Polsce, na instrumentach i działaniach w dziedzinie polityki klastrowej w niektórych krajach UE i kierunku planowanej polityki klastrowej w Polsce.

Słowa kluczowe: struktury sieciowe, instrumenty wspierania struktur sieciowych, polityka klastrowa.

1. Wstęp

Obecnie nie tylko w Polsce coraz większą uwagę w polityce regionalnej i przestrzennej zwraca się na wspieranie rozwoju sieciowych struktur przestrzennych. Należy jednak zaznaczyć, iż powstanie przedstawionych w niniejszym artykule form wydaje się niemożliwe bez wzrostu świadomości podmiotów gospodarczych. Rozważania dotyczące wspierania rozwoju sieciowych struktur przestrzennych wynikają między innymi z korzyści, jakie mogą one przynieść dla rozwoju określonych regionów czy w skali lokalnej. Ważne jest także, iż współpraca podmiotów gospodarczych nabiera coraz większego znaczenia i może być postrzegana jako instrument rozwiązywania problemów ekonomicznych¹. Natomiast otwartość sieci to również jeden z elementów wymienianych w wytycznych Unii Europejskiej wpływających na kształtowanie się współczesnego nowego społeczeństwa².

¹ R. Romanowski, *Możliwości rozwoju terytorialnych systemów produkcyjnych w Wielkopolsce*, [w:] W.M. Gaczek (red.), *Innowacje w rozwoju regionu*, Zeszyty Naukowe nr 57, Wydawnictwo AE w Poznaniu, Poznań 2005, s. 158.

² A. Mempel-Śnieżyk, *Specyficzne zasoby przedsiębiorstwa w aspekcie rozwoju lokalnego*, [w:] Z. Przybyła (red.), *Gospodarka przestrzenna X*, wyd. KGP AE we Wrocławiu 2007, Wrocław 2007, s. 25.

Współcześnie w literaturze przedmiotu podkreśla się znaczenie powiązań o charakterze zarówno kooperacyjnym, jak i konkurencyjnym, dla rozwoju gospodarczego. Elementem warunkującym ten rozwój może być przestrzenna koncentracja przedsiębiorstw należących do sektora małych i średnich przedsiębiorstw.

Należy także podkreślić rosnące znaczenie i popularność koncepcji klastra oraz wpływ klasteringu na rozwój gospodarczy. „Liczne korzyści klasteringu dla pojedynczych podmiotów oraz regionów powodują, że klastry mogą stać się realnymi motorami wzrostu gospodarczego. Z tego też względu klastry stały się obiektem szczególnego zainteresowania władz publicznych różnego szczebla, a analiza gospodarki regionalnej pod kątem występowania klastrów i dążenie do wspierania ich rozwoju stają się w ostatnim okresie swoistym paradygmatem współczesnej polityki rozwoju regionalnego”³.

Ze względu na ważność i aktualność powyższej problematyki w artykule podjęta zostanie próba usystematyzowania działań w zakresie prowadzonej polityki wspierania i tworzenia sieciowych struktur przestrzennych. Autorka ma świadomość mnogości funkcjonujących w przestrzeni form/układów gospodarczych o charakterze sieciowym i ich różnicowania, w tym także w nazewnictwie (grona, klastry, dystrykty przemysłowe, nowe włoskie dystrykty, lokalne czy terytorialne systemy produkcyjne), jednak artykuł nie jest próbą polemiki ze zwolennikami poszczególnych form funkcjonujących w gospodarce, a jedynie w sposób ogólny odnosi się do sieciowych struktur przestrzennych.

2. Działania i podbudowa instytucjonalna w zakresie tworzenia i wspierania sieciowych struktur przestrzennych

Koncepcje rozwoju związane ze wspieraniem powstających i funkcjonowaniem istniejących struktur przestrzennych są popularne w Europie od wielu lat i mieszczą się w nurcie nowego paradygmatu rozwoju lokalnego. Można przypomnieć, że są one efektem zainteresowania kwestią rozwoju gospodarczego skoncentrowanego w danej lokalizacji i uzależnionego od lokalnego potencjału. Koncepcje odnoszące się do struktur sieciowych podkreślają skupienie zlokalizowanych na określonym obszarze firm produkcyjnych, usługowych oraz instytucji wspomagających ich działalność. Koncepcje te podkreślają współdziałanie między poszczególnymi podmiotami, czego efektem jest podnoszenie zdolności innowacyjnych, podwyższanie poziomu konkurencyjności, osiąganie korzystnych współczynników rozwoju społeczno-gospodarczego⁴. W tym aspekcie istotne jest powstanie systemu powiązań i wzajemnych relacji pomiędzy przedsiębiorstwami wyznaczonego terytorium i władzami lokalnymi

³ www.mg.gov.pl, 10.05.2011.

⁴ A. Mempel-Śnieżyk, *Terytorialne systemy produkcji jako podstawa rozwoju lokalnego na przykładzie Dolnego Śląska*, rozprawa doktorska (niepublikowana), UE, Wrocław 2009, s. 89-99.

mi oraz z instytucjami sfery naukowo-badawczej (szkołami wyższymi, ośrodkami naukowo-badawczymi). Można zaznaczyć, że aby struktury przestrzenne o charakterze sieciowym mogły się trwale ukształtować, niezbędna jest wola i umiejętność współpracy pomiędzy wymienionymi podmiotami. Nie wystarczy sama koncentracja przestrzenna przedsiębiorstw, rozwój omawianych struktur zależy bowiem od zdolności aktorów do organizowania relacji partnerskich, od umiejętności zarządzania układem: kooperacja i konkurencja⁵. Można więc stwierdzić, iż do grupy czynników determinujących rozwój tych specyficznych struktur przestrzennych należą innowacje, imitacje, konkurencja, nawiązywanie kontaktów zawodowych, występujące powiązania, tradycja, wyspecjalizowana kadra, umiejętności pracowników czy ukryta wiedza cicha (*tacit knowledge*)⁶.

W fazie formowania się lokalnego układu gospodarczego istotny jest klimat inwestycyjny dla biznesu, tworzony przez⁷:

- klimat ekonomiczny (aktualna i oczekiwana lokalna sytuacja gospodarcza, stan infrastruktury gospodarczej oraz przewidywane długookresowe zmiany sytuacji gospodarczej),
- klimat społeczny (sytuacja na rynku pracy, uwarunkowania społeczno-kulturowe, umiejętności, kwalifikacje pracowników, system wartości – tworzące specyficzną atmosferę miejsca)⁸,
- klimat administracyjny, który wiąże się z wpływem władz publicznych w sferę gospodarczą, np. w zakresie prowadzonej polityki podatkowej, kontroli transferu dochodów czy procedur związanych z zakładaniem przedsiębiorstw,
- klimat polityczny wyrażający się w poglądach politycznych elit, dążeniach ekonomicznych kół rządowych, w roli prywatnego biznesu w gospodarce; za częsty sukces uformowania się klastra przyjmuje się poparcie bądź czynny udział władz publicznych, co zwiększa zaangażowanie i zaufanie inwestorów oraz wpływa na rozwój klastra⁹.

Często podkreśla się, że istniejące struktury przestrzenne są załączkiem specyficznych układów lokalnych i niejednokrotnie wymagają podejmowania wielostronnych działań na rzecz ich rozwoju oraz prowadzenia polityki wspierania rozwoju¹⁰.

⁵ M. Adamowicz, *Sieci współpracy, grona i terytorialne systemy produkcyjne jako koncepcja rozwoju obszarów wiejskich*, Roczniki Naukowe SERiA, t. IX, z. 2, Stowarzyszenie Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu, Poznań 2007, s. 20-21.

⁶ A. Mempel-Śnieżyk, *Terytorialne systemy...*, s. 89-99.

⁷ Tamże.

⁸ M. Bielska, *Klastery*, „Monitor Unii Europejskiej” 2004, nr 5, za M. Rosińska, *Wykorzystanie koncepcji klastra jako narzędzia poprawy konkurencyjności przedsiębiorstw lokalnych*, [w:] D. Strahl (red.), *Gospodarka lokalna i regionalna w teorii i praktyce*, Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu nr 1161, Wydawnictwo AE, Wrocław 2007, s. 413-414.

⁹ M. Götz, *Atrakcyjność inwestycyjna Polski dla kapitału zagranicznego*, „Przegląd Zachodni. Miejsce Polski w Europie” Wydawnictwo Instytutu Zachodniego, Poznań 2004, nr 3, za M. Rosińska, wyd. cyt., s. 413-414.

¹⁰ M. Adamowicz, wyd. cyt., s. 20-21.

Jest to zagadnienie szeroko analizowane przez przedstawicieli nauki i często można spotkać sporne poglądy co do rodzaju działań, prowadzonej polityki oraz podmiotów, które miałyby tę politykę realizować. Najbardziej sporną kwestią wydaje się być rola państwa. „Zwolennicy pomocy państwa często proponują stosowanie polityki, która w długim okresie w istocie przynosiłaby szkody firmom i prowadziłaby jedynie do żądania dalszej pomocy. Z drugiej strony zwolennicy ograniczonej obecności państwa pomijają uzasadnioną rolę pełnioną przez państwo w kształtowaniu warunków i struktury instytucjonalnej otaczającej firmy oraz tworzeniu środowiska pobudzającego firmy do zdobywania przewagi konkurencyjnej”¹¹.

Aspekt dotyczący roli władz publicznych w zakresie kreowania i wspierania omawianych struktur podjął w swych badaniach M.E. Porter, który poprzez tzw. diament konkurencyjności wskazał na bazowe grupy czynników rozwoju klastrów, na które władze publiczne powinny mieć bezpośredni bądź pośredni wpływ. Zaliczył do nich czynniki zasobowe, popytowe, gałęzie przemysłu powiązane i wspierające daną branżę, strategię firm oraz strukturę i rywalizację, przez co rozumiał tworzenie, organizację i zarządzanie w przedsiębiorstwie oraz specyfikę narodowej konkurencji. Zasadniczą kwestię sporną stanowi jednak zakres, skala oraz forma oddziaływania władz publicznych¹².

W literaturze wskazuje się przykłady powstawania sieciowych struktur przestrzennych w wyniku oddolnej inicjatywy władz lokalnych, choć należy wskazać także na te powstające w efekcie ogólnych działań władz publicznych, stosujących instrumenty stymulujące współpracę aktorów lokalnych.

Niewątpliwie istotną grupę w tej kwestii stanowią instrumenty wspierania lokalnej gospodarki, klasyfikowane w literaturze na wiele różnych sposobów. Z punktu widzenia władz lokalnych trafny będzie podział na tzw. dochodowe i wydatkowe. Do pierwszej grupy należą wszelkiego rodzaju ulgi i zwolnienia z podatku, obniżanie stawek, natomiast do drugiej zalicza się poszczególne rodzaje wydatków budżetowych, a do najbardziej efektywnych instrumentów oddziaływania na rozwój gospodarki lokalnej zalicza się przede wszystkim wydatki inwestycyjne. Należy zaznaczyć, iż instrumenty wydatkowe „w odróżnieniu od instrumentów dochodowych, mających charakter bierny (samorząd przyzwala na pozostawienie większej puli środków w przedsiębiorstwie, które powinno wykorzysta je na dalsze działania w celu zwiększania aktywności gospodarczej), instrumenty wydatkowe są postrzegane jako grupa działań czynnych (np. samorząd aktywnie uczestniczy w budowie infrastruktury technicznej wykorzystywanej w działalności przedsiębiorstw)”¹³.

---

¹¹ M.E. Porter, *Porter o konkurencji*, PWE, Warszawa 2001, s. 230.

¹² T. Brodzicki i in., *Polityka wspierania klastrów. Najlepsze praktyki. Rekomendacje dla Polski*, Niebieskie Księgi 2004, Rekomendacje nr 11, Polskie Forum Strategii Lizbońskiej, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Gdańsk 2004, s. 10.

¹³ M. Kogut-Jaworska, *Instrumenty interwencjonizmu lokalnego w stymulowaniu rozwoju gospodarczego*, rozprawa doktorska (niepublikowana), Wydział Zarządzania i Ekonomiki Usług Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2008, s. 106.

Jeżeli chodzi o działania władz centralnych, to mogą one usprawnić funkcjonowanie powstałych czy sprzyjać rozwojowi nowych sieciowych struktur przestrzennych i tu można wskazać ogólne kierunki działań, które mają temu sprzyjać (tab. 1).

Tabela 1. Działania przyczyniające się do rozwoju klastrów

Rodzaj działania	Specyfika
Diagnoza gospodarki regionu i porównanie jej do konkurencji	identyfikacja klastrów, stworzenie mapy systemowych więzi i relacji, porównanie w stosunku do konkurentów
Zaangażowanie	tworzenie stowarzyszeń handlowych, zawodowych w zakresie misji i usług w obrębie klastrów bądź rozpoznanie już istniejących, stymulowanie współpracy pomiędzy podmiotami funkcjonującymi w ramach określonego układu gospodarczego, formalizowanie kanałów komunikacyjnych, co upraszcza i tworzy strukturę poszukiwania informacji, a przejrzysta informacja odnośnie baz danych producentów, dostawców, personelu stanowisk pracy, nowych technologii może przelożyć się na sprowadzenie nowych firm
Organizowanie i dostarczanie usług	zbieranie i rozpowszechnianie informacji, ułatwianie dostępu do informacji, tworzenie w strukturach władz odpowiednich wydziałów zajmujących się funkcjonującym lokalnym układem gospodarczym, ułatwianie kontaktów z podmiotami zewnętrznymi, aby firmy koncentrujące się na powiązaniach wewnętrznych nie odcinały się od źródeł nowej wiedzy i technologii
Kształtowanie wyspecjalizowanych zasobów pracy	zorganizowanie centrum edukacyjnego, organizowanie szkoleń, kursów mających na celu dostosowanie umiejętności pracowników do wymogów zatrudnienia, tworzenie ponadregionalnych porozumień instytucji edukacyjnych, wspieranie porozumień firm na rzecz podnoszenia kwalifikacji pracowników
Stymulowanie innowacyjności i przedsiębiorczości	inwestowanie w innowacje, wspieranie opartych na lokalnym układzie gospodarczym inkubatorów przedsiębiorczości oraz tworzenie centrum technologicznego, wspieranie sieci innowacyjnych i zachęcanie do tworzenia sieci wspierania przedsiębiorczości i uczenia się
Działania na rzecz marketingu	tworzenie zachęt dla inwestorów, promowanie lokalnego układu gospodarczego, tworzenie sieci eksportowych
Alokacja zasobów i inwestycji	inwestowanie w działalność w zakresie B+R, kształtowanie korzystnych warunków lokalizacyjnych, stosowanie zachęt dla określonych grup firm

Źródło: S.A. Rosenfeld, *Tworzenie inteligentnych systemów. Przewodnik po strategiach klastrowych w mniej uprzywilejowanych regionach*, Unia Europejska – Regionalne Strategie Innowacji, kwiecień 2002, s. 14-22, www.rtsinc.org, www.bwdsi.dolnyslask.pl.

W literaturze przedmiotu można spotkać wiele rekomendacji odnośnie do polityki wspierania rozwoju struktur przestrzennych. Coraz częściej w krajach Unii Europejskiej podnosi się problematykę wspierania tzw. inicjatyw klastrowych, których

zadaniem jest wspieranie istniejących struktur przestrzennych na poziomie regionalnym¹⁴. Interesująca wydaje się być szczegółowa prezentacja działań realizowanych przez władze szczebla regionalnego na podstawie badań klastra opolskiego (K. Heffner i B. Klemens). Wśród przedstawianych działań wymienia się wzajemne zaufanie członków struktury, angażowanie w rozwój wszystkich członków, działania usprawniające jakość obsługi w urzędach, kreowanie atmosfery aktywności, wspieranie innowacji, wsparcie odgórne dla inicjatyw oddolnych, stosowanie zachęt finansowych w postaci zwolnień z podatków i opłat lokalnych, ulg inwestycyjnych oraz zachęt organizacyjnych, np. uproszczone mechanizmy uruchamiania działalności, ograniczenie interwencji państwa do niezbędnego minimum, aktywne wspieranie rozwoju inicjatyw klastrowych (np. samorząd jako odbiorca usług)¹⁵.

Problematyka wspierania układów gospodarczych o charakterze sieciowym jest podejmowana na tak szeroką skalę także ze względu na uznanie znaczenia tych struktur w rozwoju lokalnym, regionalnym. Od ponad dwudziestu lat można zauważyć angażowanie kolejnych instytucji szczebla światowego (OECD, ONZ, Bank Światowy) w proces ich kreacji czy wspierania¹⁶. W Polsce o jakichkolwiek działaniach w zakresie rozwiązań instytucjonalnych odnośnie do analizowanej problematyki można mówić właściwie dopiero po roku 1999, kiedy to powołano nowe szczeble władz samorządowych¹⁷, a kolejną istotną datą jest akcesja Polski do struktur Unii Europejskiej. Jako najważniejszy podmiot prowadzenia polityki wspierania i kreowania struktur przestrzennych uważa się region (Belgia, Hiszpania), choć można wyróżnić kraje, gdzie prowadzi się działania na szczeblu narodowym (Francja, Luksemburg, Litwa, Łotwa, Słowenia) czy też na obu szczeblach (Austria, Niemcy, Włochy, Szwecja, Wielka Brytania, Węgry). W Polsce, choć zaleca się prowadzenie polityki na obu szczeblach, to jednak „przy braku inicjatyw ogólnokrajowych można zaproponować najpierw politykę oddolną, na poziomie województw, odnosząc się tylko do tego, jak mogłaby wyglądać w zarysie polityka na poziomie narodowym”¹⁸. W Polsce brak jest odrębnej gałęzi polityki w zakresie występujących czy kształtujących się układów gospodarczych typu grona, nie ma także osobnego dokumentu rządowego, który mówiłby o niej wprost. Jest ona traktowana jako część polityki innowacyjnej, regionalnej, sięga także do polityki naukowej czy przemysłowej, a naj-

---

¹⁴ A. Sosnowska, S. Łobejko, *Ekspertyza Efektywny model funkcjonowania klastrów w skali kraju i regionów, PW-004, Doskonalenie systemów rozwoju innowacyjności w produkcji i eksploatacji, PARP, Instytut Technologii i Eksploatacji – Państwowy Instytut Badawczy, Radom 2007, s. 8.*

¹⁵ K. Heffner, B. Klemens, *Funkcjonowanie inicjatyw klastrowych jako czynnik rozwoju przedsiębiorczości w regionie*, [w:] S. Korenik, Z. Przybyła (red.), *Współczesne problemy polityki ekonomicznej*, Wydawnictwo UE we Wrocławiu, Wrocław 2008, s. 153-154.

¹⁶ Ł. Kalupa, *Polityka wspierania klastrów w Polsce*, [w:] J. Tarajkowski (red.), *Rozwój przedsiębiorstw – strategia – innowacja*, Zeszyty Naukowe nr 107, Wydawnictwo AE, Poznań 2008, s. 111.

¹⁷ D. Korenik, S. Korenik, *Stosunki samorządowo-bankowe a rozwój społeczno-ekonomiczny w przestrzeni*, CeDeWu, Warszawa 2007, s. 39-43.

¹⁸ Ł. Kalupa, wyd. cyt., s. 111.

liczniejsze odniesienia do zagadnień w tym zakresie można znaleźć w dokumentach strategicznych dotyczących innowacji¹⁹. Należy zaznaczyć, iż obecnie powstają programy, są realizowane projekty wspierania systemów gospodarczych, które mają za zadanie koncentrować się na stymulowaniu rozwoju tych jednostek przestrzennych. Zauważa się jednak brak polityki krajowej, która podchodziłaby kompleksowo do wspierania wymienionych struktur, aby koordynować instrumenty polityki z różnych obszarów pod ich kątem²⁰.

W ramach prowadzenia polityki wspierania struktur przestrzennych należy wskazać na rolę partnerstwa publiczno-prywatnego, gdzie inicjatywą powinien być czynnik prywatny, natomiast publiczny powinien spełniać rolę katalizatora rozwoju, na doraźne wsparcie ze środków publicznych, które z czasem maleje, oraz wykorzystanie środków strukturalnych Unii Europejskiej²¹. W kwestii finansowania działań związanych ze wspieraniem opisywanych form gospodarczych można znaleźć przykłady finansowania jako dotację od największych przedsiębiorców czy ze składek członkowskich, jednak obecnie główną rolę odgrywają środki pochodzące z regionalnych programów operacyjnych. „Biorąc pod uwagę polskie uwarunkowania, ważny jest pomysł na rozdysponowanie środków z regionalnych programów operacyjnych”²².

W Polsce polityka wspierania układów gospodarczych typu klastrowego początkowo oparta była w znacznym zakresie na środkach pochodzących z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach programu ZPORR (Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego). Podstawą było Działanie 2.6. „Regionalne strategie innowacyjne i transfer wiedzy”, w ramach którego realizowano projekty mające na celu tworzenie i rozwój sieci współpracy w zakresie innowacji, zarówno pomiędzy przedsiębiorstwami, innymi podmiotami, jak i sektorem badawczo-rozwojowym, a następnie tworzenie struktur wspierających, organizowanie szkoleń czy warsztatów, konferencji itp.

Kolejnym aspektem omawianej polityki wspierania jest Sektorowy Program Operacyjny Wzrost Konkurencyjności Przedsiębiorstw, Priorytet 1. „Rozwój przedsiębiorczości i wzrost innowacyjności poprzez wzmocnienie instytucji otoczenia biznesu” w Działaniu 1.1. „Wzmocnienie instytucji wspierających działalność przedsiębiorstw” i 1.4. „Wzmocnienie współpracy między sferą badawczo-rozwojową a gospodarką”²³.

¹⁹ K. Gulda, *Klastry jako szansa dla przedsiębiorczości*, [w:] M. Dzierżanowski, S. Szultka (red.), *Wspieranie rozwoju klastrów w Polsce i za granicą – doświadczenia i wyzwania*, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Gdańsk 2008, s. 8.

²⁰ S. Szultka, *Polityka wspierania klastrów w Polsce – doświadczenia, ocena i wnioski na przyszłość*, [w:] M. Dzierżanowski, S. Szultka (red.), *Wspieranie rozwoju klastrów w Polsce i za granicą – doświadczenia i wyzwania*, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Gdańsk 2008 s. 13.

²¹ T. Brodzicki i in., wyd. cyt., s. 25-29.

²² S. Szultka, wyd. cyt., s. 15.

²³ Ł. Kalupa, wyd. cyt., s. 115-116.

Lata 2007-2013 to następny okres możliwości realizowania polityki wspierania omawianych struktur ze środków Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka, realizowanego przez Ministerstwo Rozwoju Regionalnego (jako instytucja zarządzająca) oraz Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego i Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji (jako instytucje pośredniczące). Kluczową rolę w programie odgrywa wsparcie rozwoju innowacyjnych przedsiębiorstw, a podstawowym zadaniem jest dostęp do finansowania przedsięwzięć podejmowanych przez małe i średnie przedsiębiorstwa oraz zachęta dla firm do prowadzenia działalności badawczo-rozwojowej, transferu rozwiązań z sektora naukowo-badawczego do biznesowego, w ramach którego są realizowane poszczególne działania²⁴:

- Działanie 1.4 „Wsparcie na prace badawcze i rozwojowe” oraz wdrażanie wyników tych prac (4.1),
- Działanie 3.1 „Inicjowanie działalności innowacyjnej”,
- Działanie 3.3 „Tworzenie systemu ułatwiającego inwestowanie w MŚP”,
- Działanie 4.2 „Wsparcie inwestycji B+R w przedsiębiorstwach, w tym wprowadzanie innowacji”,
- Działanie 4.4 „Nowe inwestycje o wysokim potencjale innowacyjnym”,
- Działanie 5.1 „Wsparanie powiązań kooperacyjnych o znaczeniu ponadregionalnym”,
- Działanie 5.2 „Wsparanie instytucji otoczenia świadczących usługi proinnowacyjne oraz ich sieci o znaczeniu ponadregionalnym”,
- Działanie 5.3 „Wsparanie ośrodków innowacyjności”.

Poprzez programy zrealizowane przez Polską Agencję Rozwoju Przedsiębiorczości (PARP), których celem było aktywizowanie rozwoju klastrów²⁵, możliwe było przedstawienie rekomendacji na przyszłość odnośnie dalszego wspierania powiązań kooperacyjnych za P. Kryjom²⁶:

- konieczna jest pogłębiona ewaluacja, a także monitorowanie efektów realizacji projektów, czy to ze środków budżetu państwa, czy też ze środków europejskich, i zbadanie faktycznego wyniku gospodarczego, jaki one przyniosły.
- istotne jest stopniowe zmniejszanie dofinansowania klastrów, tak żeby inicjatywy zaczęły się samofinansować w oparciu o środki ich uczestników,

---

²⁴ www.parp.gov.pl, 9.09.2009.

²⁵ Program pilotażowy „Wsparcie na rozwój klastra” (sierpień – wrzesień 2007), który dotyczył pobudzenia istniejących struktur klastrowych w celu skutecznego i efektywnego wykorzystania środków finansowych pochodzących z funduszy strukturalnych, przewidzianych w Narodowej strategii spójności na lata 2007-2013 oraz konkurs w ramach działania 5.1 Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka (czerwiec – październik 2008).

²⁶ P. Kryjom, *Doświadczenia PARP z wdrażania instrumentów wspierających powiązania kooperacyjne (klastry)*, [w:] M. Dzierżanowski, S. Szultka (red.), *Wsparanie rozwoju klastrów w Polsce i za granicą – doświadczenia i wyzwania*, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Gdańsk 2008, s. 22-23.

- pożądane jest zwiększenie roli małych i średnich przedsiębiorstw w strukturze powiązań kooperacyjnych,
- potrzebne jest przygotowanie powiązań kooperacyjnych do uczestniczenia w tworzeniu megaklastrów na poziomie europejskim i funkcjonowania w tego typu strukturach organizacyjnych,
- wskazana jest internacjonalizacja funkcjonujących w klastrach podmiotów, co pozwoli im na uczestniczenie w globalnej gospodarce i systemie innowacji.

Można także wspomnieć, iż w 2007 r. PARP we współpracy z Ministerstwem Gospodarki zrealizowała także projekty pilotażowe dotyczące wsparcia:

- technostarterów (czyli przedsiębiorców, którzy wykonują działalność gospodarczą na terenie parku technologicznego lub inkubatora przedsiębiorczości, a w dalszej perspektywie zamierzają podjąć działalność innowacyjną zgodnie z biznesplanem, który opracował ośrodek KSU w ramach usług objętych wsparciem),
- ochrony własności przemysłowej przez przedsiębiorców (program dotyczył udzielania wsparcia na pokrycie kosztów opłat urzędowych związanych ze zgłoszeniem: wynalazku, wzoru użytkowego, wzoru przemysłowego lub znaku towarowego do właściwego organu w celu uzyskania ochrony przyznawanej przez krajowe, regionalne lub międzynarodowe organy ochrony praw własności przemysłowej)²⁷.

Ze względu na istotę zasobów ludzkich dla kształtowania i wspierania produkcyjnych struktur przestrzennych ważny jest Program Operacyjny Kapitał Ludzki, w ramach którego PARP realizuje Priorytet 2. „Rozwój zasobów ludzkich i potencjału adaptacyjnego przedsiębiorstw”, Działanie 2.1. „Rozwój kadr nowoczesnej gospodarki”, Działanie 2.2. „Wsparcie dla systemu adaptacyjności kadr”²⁸.

PARP obecnie realizuje przedsięwzięcie zaplanowane na lata 2011-2012 pod honorowym patronatem Ministra Gospodarki na rzecz promocji klastrów i klasteringu „Polskie klastry i polityka klastrowa”. Przedsięwzięcie podzielone zostało na dwa działania: Działanie 1. „Wsparcie rozwoju klastrów w Polsce”, Działanie 2. „Wsparcie instytucji kształtujących politykę klastrową”. Przedsięwzięcie współfinansowane jest z Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Działanie 2.1.3. „Rozwój zasobów ludzkich poprzez promowanie wiedzy, transfer i upowszechnianie innowacji” (projekt systemowy). Jako główny cel przedsięwzięcia podaje się wzmocnienie polskich klastrów, podniesienie ich konkurencyjności i zdolności innowacyjnej poprzez rozwój kapitału ludzkiego oraz poprzez podniesienie efektywności kształtowania polityki klastrowej. Przedsięwzięcie ma przyczynić się m.in. do wzrostu świadomości co do roli klastrów i znaczenia gospodarki opartej na klastrach, poszerzyć wiedzę o istniejących w Polsce klastrach i o ich osiągnięciach, a także o klastrach na świecie, podnieść umiejętności i posze-

²⁷ *Polska 2008. Raport o stanie gospodarki*, Warszawa 2008, s. 186-216.

²⁸ www.parp.gov.pl.

rzyć praktyczną wiedzę koordynatorów i podmiotów działających w klastrach, ma wpłynąć na wzrost świadomości podmiotów funkcjonujących w klastrach i zmianę postaw wobec zagadnień współpracy ponadregionalnej, zwiększyć zaangażowanie partnerów centralnych i regionalnych w dialog dotyczący polityki klastrowej, a także zwiększyć wykorzystanie doświadczeń i dobrych praktyk krajowych i zagranicznych w projektowaniu działań wspierających klastry²⁹. W ramach przedsięwzięcia „Polskie klastry i polityka klastrowa” zorganizowano także cykl sześciu paneli dyskusyjnych. We wrześniu 2011 r. odbył się jeden z nich „Rozwój klastrów przez przyciąganie inwestycji zagranicznych, promocję i ekspansję międzynarodową”. Podczas tego panelu podjęto dyskusję nad uwarunkowaniami internacjonalizacji polskich klastrów i wzmacniania konkurencyjności poprzez zaangażowanie inwestorów zagranicznych w ich działalność. Jako wniosek z rozważań można wskazać pozytywne przykłady pojawienia się inwestycji zagranicznych w regionie, co przyczyniło się do wykształcenia potencjału regionalnej specjalizacji. Pojawienie się dużego zagranicznego inwestora dało podstawy do rozwoju klastra motoryzacyjnego w Katowicach³⁰.

Prowadzenie działań wspierających rozwój opisywanych struktur wymaga profesjonalnej obudowy instytucjonalnej. Jako przykład tworzenia instytucji publicznych na rzecz rozwoju struktur sieciowych można podać działania włoskich władz lokalnych w Emilia-Romagna, gdzie stworzono agencję rozwoju gospodarczego ERVET. Agencja ta, skoncentrowana na okręgach przemysłowych, wyznaczyła zestaw tzw. centrów węzłów usług klastrowych. Poprzez zgrupowanie potrzeb wielu małych firm węzły mogą świadczyć wyspecjalizowane usługi, które są zbyt drogie i niedostępne dla pojedynczej firmy³¹.

Szwecja to przykład kraju z ogromnym potencjałem innowacyjnym, w którym współcześnie działa wiele międzynarodowych korporacji, wydających duże sumy na prace badawczo-rozwojowe. W przeszłości istniał w Szwecji wojskowy kompleks przemysłowy, który także wydawał znaczne środki finansowe na te cele. Mimo że w latach dziewięćdziesiątych Szwecja znajdowała się w czołówce krajów eksportujących technologie i licencje, to można było dostrzec lukę w rozwoju nowych przedsiębiorstw opartych na tych technologiach. W celu wsparcia i rozwoju sektora przedsiębiorstw nowoczesnych technologii w 2000 roku stworzono nową instytucję – agencję VINNOVA – zajmującą się innowacyjnością. Nowy sposób myślenia, nowe koncepcje, przyjęto za początek szwedzkiej polityki klastrowej.

Działania w zakresie wspierania rozwoju klastrów poprzez wspieranie małych i średnich przedsiębiorstw podejmuje także Szwedzka Agencja Rozwoju Gospodarczego – NUTEK, której działania można porównać do Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości. Realizuje ona program klastrowy, w ramach którego przyznawane są dotacje przy jednoczesnym wymogu współfinansowania. Należy wyróżnić

---

²⁹ www.pi.gov.pl.

³⁰ Tamże.

³¹ S.A. Rosenfeld, wyd. cyt.

także agencję ISA (Invest in Sweden Agency), która zajmuje się inwestycjami zagranicznymi, identyfikacją klastrów, wyznacza także obszary, związane z technologiami informacyjnymi i komunikacyjnymi, tworzeniem wizerunku, zaawansowanym przemysłem motoryzacyjnym i naukami przyrodniczymi, do których warto przyciągać firmy zagraniczne³².

W Polsce, ze względu na zakres działań, do instytucji wspierających struktury sieciowe można zakwalifikować działania PARP i sieci instytucji z nią powiązanych. Są to: „fundacje i stowarzyszenia lub jednostki przez nie powołane, realizujące programy rozwoju przedsiębiorczości i transferu technologii oraz działające na rzecz rozwoju lokalnego; spółki publiczno-prywatne powołane z inicjatywy i przy dużym zaangażowaniu organizacyjnym i finansowym władz publicznych, podejmujące działania prorozwojowe i nie zobligowane do generowania zysków do podziału między udziałowców; izby gospodarcze, organizacje rzemiosła, zrzeszenia i związki pracodawców oraz inne instytucje przedstawicielskie biznesu podejmujące inicjatywy i działania prorozwojowe; wyodrębnione organizacyjnie i finansowo jednostki samorządowe, administracji publicznej, instytucji naukowo-badawczych, zorientowane na wspieranie rozwoju lokalnej gospodarki”³³.

Wśród instrumentów wspierających omawiane struktury przestrzenne niewątpliwie należy wymienić grupę instrumentów wspierających innowacyjność przedsiębiorstw, mających umożliwić stworzenie w polskich realiach gospodarki opartej na wiedzy. Instrumenty te precyzuje dokument *Kierunki zwiększania innowacyjności gospodarki na lata 2007-2013*, zawierający ocenę stanu innowacyjności polskiej gospodarki i jednocześnie wskazujący kierunki działań, które mają zapewnić wzrost innowacyjności przedsiębiorstw, co z kolei przekłada się na funkcjonowanie określonych struktur przestrzennych.

Jako instrumenty wskazuje się³⁴:

- kredyt technologiczny, przeznaczony na zastosowanie nowej technologii, zarówno własnej, jak i nabytej, oraz uruchomienie produkcji nowych wyrobów lub modernizacji wyrobów produkowanych w oparciu o tę technologię,
- premię technologiczną,
- nadawanie przedsiębiorstwom statusu centrum badawczo-rozwojowego (CBR), co ma wpływać na rozwój prywatnego sektora B+R oraz wzrost popytu na usługi B+R przez powiązanie statusu centrum z zachętami podatkowymi.

Nie bez znaczenia pozostaje także wsparcie inwestycji określone w rządowym dokumencie *System finansowego wsparcia dużych projektów inwestycyjnych*, regu-

³² K. Erlandsson, *Doświadczenia szwedzkie w zakresie polityki rozwoju klastrów*, [w:] M. Dzierżanowski, S. Szultka (red.), *Wspieranie rozwoju klastrów w Polsce i za granicą – doświadczenia i wyzwania*, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Gdańsk 2008, s. 46-48.

³³ K.B. Matusiak, *Raport z badań niekomercyjnych instytucji otoczenia biznesu w województwie dolnośląskim*, s. 2-3, www.bwdsi.dolnyslask.pl.

³⁴ Ustawa z dnia 30 maja 2008 r. o niektórych formach wspierania działalności innowacyjnej, DzU 2008, nr 116, poz. 730.

lującym zasady funkcjonowania systemu przyznawania dotacji z budżetu państwa na wsparcie realizacji projektów inwestycyjnych w ramach programów wieloletnich. Należy także wspomnieć o inicjatywie wspierającej przedsięwzięcia inwestycyjne firm o dużym znaczeniu dla gospodarki z Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka 2007-2013 (PO IG), który za cel przyjął poprawę pozycji konkurencyjnej gospodarki dzięki wsparciu nowych inwestycji o dużym potencjale innowacyjnym³⁵.

Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości uczestniczy także w międzynarodowych projektach na rzecz rozwoju klastrów i polityki klastrowej. W ramach programu CIP (Competitiveness and Innovation Framework Programme), w którym uczestniczy konsorcjum siedmiu organizacji z Francji, Szwecji, Włoch, Polski, Austrii, Wielkiej Brytanii i Belgii. PARP uczestniczy także w projekcie Transnational Alliance of Clusters Towards Improved Cooperation Support – TACTICS, który za cel przyjął wykorzystanie międzynarodowej współpracy instytucji wdrażających programy i instrumenty dla klastrów, aby wspierać europejskie klastry o znaczeniu światowym, poprzez przygotowanie rekomendacji w zakresie polityki klastrowej. Budżet projektu to 2,62 mln euro, z czego PARP ma ok. 171 tys. euro.

Kolejnym projektem jest NGP Excellence – Cluster Excellence in the Nordic Countries, Germany and Poland. W projekcie udział biorą instytucje zajmujące się działaniami na rzecz klastrów w następujących krajach: w Danii, Szwecji, Finlandii, Islandii, Norwegii, Niemczech oraz w Polsce, a celem jest przeprowadzenie benchmarkingu polityk klastrowych oraz benchmarking ok. 150 klastrów (z czego 20 polskich), działających w krajach uczestniczących w projekcie. Istotne jest, że wyniki przeprowadzonych badań mają stanowić źródło informacji dla opracowania przyszłej polityki klastrowej oraz instrumentów wsparcia dla klastrów³⁶.

Kontumacją dla podejmowanych działań była także konferencja³⁷, dotycząca zarówno założeń, jak i kierunków rozwoju polityki wspierania klastrów w Polsce, systemu akredytacji i ewaluacji inicjatyw klastrowych oraz możliwości powiązania koncepcji wspierania klastrów z rozwojem specjalnych stref ekonomicznych.

Kolejnym dokumentem, w oparciu o który w dalszym ciągu będą prowadzone działania na rzecz wspierania struktur sieciowych, jest tworzona obecnie *Strategia innowacyjności i efektywności gospodarki*, następnie realizacja „Programu rozwoju przedsiębiorstw do 2020 r.”, współpraca z Głównym Urzędem Statystycznym, skutkująca wypracowaniem metodologii identyfikacji struktur klastrowych oraz potencjalnych załączków klastrów. Jako istotne przyjmuje się wspieranie transgranicznej współpracy klastrów, podkreślanej w dokumentach Komisji Europejskiej³⁸.

---

³⁵ *Polska 2008. Raport...*, s. 186-216.

³⁶ www.parp.gov.pl, 17.09.2011.

³⁷ Konferencja odbyła się 22 listopada 2010 r. w siedzibie Ministerstwa Gospodarki w Warszawie.

³⁸ *Polityka rozwoju klastrów – kształtowanie polityki klastrowej w Polsce; Kierunki rozwoju klastrów w Polsce*, www.mg.gov.pl, 17.09.2011.

Współczesna sytuacja na rynku międzynarodowym sprawia, że dużą wagę w zakresie działań na rzecz wspierania klastrów przypisuje się internacjonalizacji inicjatyw klastrowych, co umożliwiła wzajemną wymianę doświadczeń, intensyfikację transferu technologii oraz przepływu wiedzy i informacji pomiędzy ośrodkami przemysłowymi i naukowymi zlokalizowanymi w różnych krajach i regionach. Polska uczestniczy również w działaniach na rzecz współpracy międzynarodowej poprzez uczestnictwo w Europejskim Aliansie Klastrow PRO INNO (PRO INNO European Cluster Alliance), który jest siecią międzynarodowych projektów łączących klastry, takich jak: BSR InnoNET (Baltic Sea Region Innovation Network – Sieć Innowacji Regionu Morza Bałtyckiego), INNET, w którym udział bierze Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości oraz Urząd Marszałkowski Województwa Mazowieckiego, CEE-ClusterNetwork, gdzie Polska jest reprezentowana przez Agencję Rozwoju Przemysłu³⁹.

3. Podsumowanie

W świetle powyższych konkluzji można stwierdzić, że obecnie coraz większą rolę przywiązuje się do zjawisk nieformalnych kooperacji w skali lokalnej, mogących stać się podstawą do stworzenia struktury sieciowej o zasięgu i znaczeniu regionalnym, krajowym czy międzynarodowym. Dostrzega się, że klastry mogą być skutecznym środkiem przyciągania bezpośrednich inwestycji zagranicznych (BIZ). Struktury klastrowe przyczyniają się do zwiększenia atrakcyjności danej lokalizacji dla działalności gospodarczej, a tym samym wpływają na większy napływ BIZ i przyczyniają się do trwałego związania inwestorów zagranicznych z gospodarką narodową⁴⁰.

Jak wynika z przestudiowanej literatury przedmiotu i dokumentów źródłowych, wspieranie opisywanych struktur nie jest zadaniem łatwym i wymaga współpracy wielu uczestników rynku. Jednak, jak wskazują doświadczenia, jest to zadanie jak najbardziej możliwe do zrealizowania. W Polsce już rozpoczęto działania w tej kwestii, a ich kontynuowanie przy jednoczesnym korzystaniu z doświadczeń innych krajów może przesądzić o sukcesie.

W ramach kontynuacji prac nad wspieraniem funkcjonujących i tworzeniem nowych sieciowych struktur przestrzennych oprócz prac nad dokumentami umożliwiającymi prowadzenie polityki klastrowej dostrzega się potrzebę utworzenia grupy eksperckiej, pracującej nad kierunkami polityki rozwoju klastrów w Polsce, natomiast w okresie programowania rozwoju UE na lata 2014-2020 podkreśla się uzupełnienie istniejącej grupy instrumentów wspierania klastrów o nowe, np.: wspieranie opracowywania schematów działania koordynatorów klastrów i zarzą-

³⁹ *Inicjatywy na rzecz internacjonalizacji klastrów – rozwój międzynarodowych sieci współpracy; Kierunki rozwoju klastrów w Polsce*, www.mg.gov.pl, 17.09.2011.

⁴⁰ *Inicjatywy na rzecz...*

dzania relacjami w klastrze, finansowanie kosztów stałych animatora (koordynatora) klastra, stworzenie poradnika w zakresie ochrony praw własności intelektualnej dla podmiotów zaangażowanych w struktury klastrowe, wspieranie audytu potrzeb szkoleniowych klastrow, wspieranie tworzenia sieci projektów twinningowych dla koordynatorów klastrow z „bliźniaczymi” animatorami klastrow zagranicznych, organizację warsztatów diagnostycznych dotyczących współpracy między członkami klastra w ramach potrójnej helisy (*triple helix*), zwłaszcza w zakresie kooperacji przedsiębiorstw przemysłowych z jednostkami naukowymi, stworzenie systemu ewaluacji inicjatyw klastrowych (np. w drodze konkursu), co pozwoli na wybór najbardziej konkurencyjnych klastrow na poziomie krajowym i ukierunkowanie oraz skoncentrowanie wsparcia publicznego na wspieranie rozwoju wybranych w ten sposób klastrow⁴¹.

Literatura

- Adamowicz M., *Sieci współpracy, grona i terytorialne systemy produkcyjne jako koncepcja rozwoju obszarów wiejskich*, Roczniki Naukowe SERiA, t. IX, z. 2, Stowarzyszenie Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu, Poznań 2007.
- Bielska M., *Klaster*, „Monitor Unii Europejskiej” 2004, nr 5.
- Brodzicki T. i in., *Polityka wspierania klastrow. Najlepsze praktyki. Rekomendacje dla Polski*, Niebieskie Księgi 2004, Rekomendacje nr 11, Polskie Forum Strategii Lizbońskiej, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Gdańsk 2004.
- Erlandsson K., *Doświadczenia szwedzkie w zakresie polityki rozwoju klastrow*, [w:] M. Dzierżanowski, S. Szultka (red.), *Wspieranie rozwoju klastrow w Polsce i za granicą – doświadczenia i wyzwania*, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Gdańsk 2008.
- Götz M., *Atrakcyjność inwestycyjna Polski dla kapitału zagranicznego*, „Przegląd Zachodni. Miejsce Polski w Europie”, Wydawnictwo Instytutu Zachodniego, Poznań 2004, nr 3.
- Gulda K., *Klaster jako szansa dla przedsiębiorczości*, [w:] M. Dzierżanowski, S. Szultka (red.), *Wspieranie rozwoju klastrow w Polsce i za granicą – doświadczenia i wyzwania*, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Gdańsk 2008.
- Heffner K., Klemens B., *Funkcjonowanie inicjatyw klastrowych jako czynnik rozwoju przedsiębiorczości w regionie*, [w:] S. Korenik, Z. Przybyła (red.), *Współczesne problemy polityki ekonomicznej*, Wydawnictwo UE, Wrocław 2008.
- Inicjatywy na rzecz internacjonalizacji klastrow – rozwój międzynarodowych sieci współpracy*, www.mg.gov.pl.
- Kalupa Ł., *Polityka wspierania klastrow w Polsce*, [w:] J. Tarajkowski (red.), *Rozwój przedsiębiorstw – strategia – innowacja*, Zeszyty Naukowe nr 107, Wydawnictwo AE, Poznań 2008.
- Kierunki rozwoju klastrow w Polsce*, www.mg.gov.pl.
- Kogut-Jaworska M., *Instrumenty interwencjonizmu lokalnego w stymulowaniu rozwoju gospodarczego*, rozprawa doktorska (niepublikowana), Wydział Zarządzania i Ekonomiki Usług Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2008.
- Korenik D., Korenik S., *Stosunki samorządowo-bankowe a rozwój społeczno-ekonomiczny w przestrzeni*, CeDeWu, Warszawa 2007.

- Kryjom P., *Doświadczenia PARP z wdrażania instrumentów wspierających powiązania kooperacyjne (klastry)*, [w:] M. Dzierżanowski, S. Szultka (red.), *Wspieranie rozwoju klastrów w Polsce i za granicą – doświadczenia i wyzwania*, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Gdańsk 2008.
- Matusiak K.B., *Raport z badań niekomercyjnych instytucji otoczenia biznesu w województwie dolnośląskim*, www.bwdsi.dolnyslask.pl.
- Mempel-Śnieżyk A., *Specyficzne zasoby przedsiębiorstwa w aspekcie rozwoju lokalnego*, [w:] Z. Przybyła (red.), *Gospodarka przestrzenna X*, wyd. KGP AE we Wrocławiu, Wrocław 2007.
- Mempel-Śnieżyk A., *Terytorialne systemy produkcji jako podstawa rozwoju lokalnego na przykładzie Dolnego Śląska*, rozprawa doktorska (niepublikowana), UE, Wrocław 2009.
- Polityka rozwoju klastrów – kształtowanie polityki klastrowej w Polsce*, www.mg.gov.pl.
- Polska 2008. Raport o stanie gospodarki*, Warszawa 2008.
- Porter M.E., *Porter o konkurencji*, PWE, Warszawa 2001.
- Romanowski R., *Możliwości rozwoju terytorialnych systemów produkcyjnych w Wielkopolsce*, [w:] W.M. Gaczek (red.), *Innowacje w rozwoju regionu*, Zeszyty Naukowe nr 57, Wydawnictwo AE, Poznań 2005.
- Rosenfeld S.A., *Tworzenie inteligentnych systemów. Przewodnik po strategiach klastrowych w mniej uprzywilejowanych regionach*, Unia Europejska – Regionalne Strategie Innowacji, kwiecień 2002, www.rtsinc.org, www.bwdsi.dolnyslask.pl.
- Rosińska M., *Wykorzystanie koncepcji klastra jako narzędzia poprawy konkurencyjności przedsiębiorstw lokalnych*, [w:] D. Strahl (red.), *Gospodarka lokalna i regionalna w teorii i praktyce*, Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu nr 1161, Wydawnictwo AE, Wrocław 2007.
- Sosnowska A., Łobejko S., *Ekspertyza Efektywny model funkcjonowania klastrów w skali kraju i regionów, PW-004, Doskonalenie systemów rozwoju innowacyjności w produkcji i eksploatacji, PARP*, Instytut Technologii i Eksploatacji – Państwowy Instytut Badawczy, Radom 2007.
- Szultka S., *Polityka wspierania klastrów w Polsce – doświadczenia, ocena i wnioski na przyszłość*, [w:] M. Dzierżanowski, S. Szultka (red.), *Wspieranie rozwoju klastrów w Polsce i za granicą – doświadczenia i wyzwania*, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Gdańsk 2008.
- Ustawa z dnia 30 maja 2008 r. o niektórych formach wspierania działalności innowacyjnej, DzU 2008, nr 116, poz. 730.
- Wojnicka E., Klimczak P., Wojnicka M. (red.), *Perspektywy rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw wysokich technologii w Polsce do 2020 roku*, PARP – Marlex Sp. z o.o., Warszawa 2006.
- www.parp.gov.pl.
- www.pi.gov.pl.

POLICY OF SUPPORTING AND CREATING OF SPATIAL NETWORKS STRUCTURES IN POLAND ON THE BACKGROUND OF SELECTED EU COUNTRIES

Summary: Nowadays, in regional and spatial policy, the support of network spatial structures is stressed, especially because of the benefits they can bring to the development of regions or on a local scale. In this article the significant role of cooperative and competitive is emphasised and the aim of this article is to show the action and instruments to support functioning of spatial networks structures. One can notice that to create the network relations the cooperation of several actors on the market is needed. The second part of the article focuses on the support of network structures in Poland. The article also contains instruments and actions in the field of cluster policy in some EU countries and planned direction of cluster policy in Poland.

Keywords: network structures, instruments supporting network, structures, cluster policy.